

BIBLIA

SAU

SFÂNȚA SCRIPTURĂ

TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CU APROBAREA SFÂNTULUI SINOD

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREȘTI - 2019

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	
† DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	3
<i>Cuvânt lămuritor asupra Bibliei sau a Sfintei Scripturi</i>	13

VECHIUL TESTAMENT

<i>Introducere la Pentateuh</i>	23
Facerea	27
Ieșirea	84
Leviticul	131
Numerii	164
Deuteronomul	209
<i>Introducere la Cartea Iosua</i>	251
Cartea lui Iosua	253
<i>Introducere la Cartea Judecătorilor</i>	281
Cartea Judecătorilor	283
<i>Introducere la Cartea Rut</i>	310
Cartea Rut	312
<i>Introducere la Cărțile Regilor</i>	317
Cartea întâi a Regilor	322
Cartea a doua a Regilor	357
Cartea a treia a Regilor	386
Cartea a patra a Regilor	423
<i>Introducere la Cărțile Paralipomena</i>	455
Cartea întâi Paralipomena (întâi a Cronicilor)	457
Cartea a doua Paralipomena (a doua a Cronicilor)	488
<i>Introducere la Cărțile Ezdra și Neemia</i>	527
Cartea întâi a lui Ezdra	529
Cartea lui Neemia (a doua Ezdra)	540
<i>Introducere la Cartea Esterei</i>	555
Cartea Esterei	557
<i>Introducere la Iov</i>	568
Cartea lui Iov	572

<i>Introducere la Psalmi</i>	603
Psalmii.....	615
<i>Introducere la Pildele lui Solomon</i>	688
Pildele lui Solomon	690
<i>Introducere la Ecclesiast</i>	716
Ecclesiastul.....	718
<i>Introducere la Cântarea Cântărilor</i>	727
Cântarea Cântărilor	733
<i>Introducere la Cartea Profetului Isaia</i>	737
Isaia.....	743
<i>Introducere la Cartea Profetului Ieremia</i>	796
Ieremia	800
<i>Introducere la Plângerile lui Ieremia</i>	859
Plângerile lui Ieremia	861
<i>Introducere la Cartea Profetului Iezechiel</i>	866
Iezechiel.....	868
<i>Introducere la Cartea Profetului Daniel</i>	922
Daniel.....	926
<i>Introducere la Cartea Profetului Osea</i>	943
Osea.....	945
<i>Introducere la Cartea Profetului Amos</i>	954
Amos	956
<i>Introducere la Cartea Profetului Miheia</i>	963
Miheia	965
<i>Introducere la Cartea Profetului Ioil</i>	971
Ioil.....	972
<i>Introducere la Cartea Profetului Avdie</i>	976
Avdie.....	977
<i>Introducere la Cartea Profetului Iona</i>	978
Iona.....	979
<i>Introducere la Cartea Profetului Naum</i>	983
Naum.....	984
<i>Introducere la Cartea Profetului Avacum</i>	986
Avacum.....	988
<i>Introducere la Cartea Profetului Sofonie</i>	991
Sofonie	993
<i>Introducere la Cartea Profetului Agheu</i>	997
Agheu.....	998

	1559
<i>Introducere la Cartea Profetului Zaharia</i>	1001
Zaharia.....	1002
<i>Introducere la Cartea Profetului Maleahi</i>	1013
Maleahi	1014
<i>Introducere la Cărțile necanonice</i>	1017
Cartea lui Tobit	1021
Cartea Iuditei.....	1031
Cartea lui Baruh.....	1046
Epistola lui Ieremia.....	1051
Cântarea celor trei tineri.....	1054
Cartea a treia a lui Ezdra	1056
Cartea înțelepciunii lui Solomon.....	1072
Cartea înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah (Ecclesiasticul)	1089
Istoria Susanei	1131
Istoria omorării balaurului și a sfărâmării lui Bel	1133
Cartea întâi a Macabeilor.....	1135
Cartea a doua a Macabeilor.....	1165
Cartea a treia a Macabeilor.....	1188
Rugăciunea regelui Manase.....	1198

NOUL TESTAMENT

<i>Introducere la Evanghelia după Matei</i>	1201
Sfânta Evanghelie după Matei.....	1203
<i>Introducere la Evanghelia după Marcu</i>	1244
Sfânta Evanghelie după Marcu	1246
<i>Introducere la Evanghelia după Luca</i>	1270
Sfânta Evanghelie după Luca.....	1272
<i>Introducere la Evanghelia după Ioan</i>	1314
Sfânta Evanghelie după Ioan	1316
<i>Introducere la Faptele Sfinților Apostoli</i>	1348
Faptele Sfinților Apostoli.....	1350
<i>Introducere la Epistola către Romani</i>	1389
Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel	1391
<i>Introducere la Epistola întâi către Corinteni</i>	1409
Epistola întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel.....	1411
<i>Introducere la Epistola a doua către Corinteni</i>	1428
Epistola a doua către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel.....	1430
<i>Introducere la Epistola către Galateni</i>	1441
Epistola către Galateni a Sfântului Apostol Pavel	1443

<i>Introducere la Epistola către Efeseni</i>	1449
Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel.....	1451
<i>Introducere la Epistola către Filipeni</i>	1457
Epistola către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel	1459
<i>Introducere la Epistola către Coloseni</i>	1463
Epistola către Coloseni a Sfântului Apostol Pavel.....	1465
<i>Introducere la Epistola întâi către Tesaloniceni</i>	1469
Epistola întâi către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel.....	1471
<i>Introducere la Epistola a doua către Tesaloniceni</i>	1475
Epistola a doua către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel.....	1477
<i>Introducere la epistolele pastorale</i>	1479
Epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel	1481
Epistola a doua către Timotei a Sfântului Apostol Pavel	1486
Epistola către Tit a Sfântului Apostol Pavel	1490
<i>Introducere la Epistola către Filimon</i>	1492
Epistola către Filimon a Sfântului Apostol Pavel.....	1493
<i>Introducere la Epistola către Evrei</i>	1495
Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel	1497
<i>Introducere la epistolele sobornicești</i>	1510
Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacov	1512
Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru	1517
A doua Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru.....	1522
Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Ioan	1525
A doua Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Ioan.....	1530
A treia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Ioan	1531
Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iuda.....	1532
<i>Introducere la Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul</i>	1534
Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul.....	1536
<i>Unități de măsură și monede menționate în Sfânta Scriptură</i>	1555
<i>Hărți</i>	1561
<i>Pagini de titlu ale diferitelor ediții românești ale Bibliei</i>	1569

CUVÂNT ÎNAINTE

„În Biserică vreau să grăiesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca să învăț și pe alții, decât zeci de mii de cuvinte într-o limbă străină.” (1 Corinteni 14, 19)

I. Istoria publicării *BIBLIEI* în limba română

Traducerea Sfintei Scripturi în limba proprie fiecărui popor a constituit încă din vechime o preocupare deosebită a Bisericii, pentru ca mesajul evanghelic să poată fi împroriat cu fidelitate de fiecare credincios în parte. Să ne aducem aminte că Sfântul Duh, la Sărbătoarea Cincizecimii, a sfințit limbile neamurilor, făcându-le vase vrednice să primească și să mărturisească pe Dumnezeu-Cuvântul în specificitatea cuvintelor lor. Pentru aceasta, încă din primele secole, traducerea Sfintei Scripturi în diferite limbi a fost înțeleasă ca o lucrare principală a Bisericii, prin care Cuvântul lui Dumnezeu se făcea accesibil fiecărui popor, în propriul său grai.

Putem spune că traducerea textelor sfinte de alte popoare, în limba lor proprie, a constituit și pentru poporul român un îndemn stăruitor la o lucrare majoră. Astfel, după mai multe eforturi premergătoare, biruința limbii române în scris a culminat cu *prima traducere integrală în limba română a Bibliei sau a Sfintei Scripturi*, în anul 1688, traducere cunoscută în istorie sub denumirea de *Biblia de la București*, *Biblia lui Șerban* sau *Biblia de la 1688*. Ediția *princeps* a fost tradusă din grecește și tipărită din inițiativa și cu cheltuiala domnitorului Șerban Cantacuzino al Țării Românești, dar și cu stăruința logofătului *Constantin Brâncoveanu*, care va fi urmașul la domnie al lui Șerban Cantacuzino. Lucrarea a fost tipărită cu osteneala dascălilor *Șerban și Radu Greceanu* și a episcopului *Mitrofan al Hușilor*; acestora li s-au adăugat episcopul *Gherman de Nissa*, stolnicul *Constantin Cantacuzino* și patriarhul *Dositei al Ierusalimului*, care semnează prefața dedicată domnitorului. Din cuvântul introductiv al domnitorului aflăm că această traducere a Bibliei s-a făcut cu binecuvântarea Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol, la acea dată Biserica Ortodoxă Română nefiind încă autocefală.

Vechiul Testament a fost tradus după originalul grecesc al *Septuagintei* tipărit la Frankfurt, dar au fost luate în considerare și traducerea latină *Vulgata*, precum și traducerea slavonă. S-a ținut seama, desigur, și de traduceri românești de mai înainte: cele ale lui Coresi, *Palia de la Orăștie* (1582), *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) și cărțile biblice utilizate în timpul slujbelor liturgice (Psaltirea, Apostolul și Evanghelia).

Prefețele și textul biblic au fost imprimate cu litere chirilice mărunte, așezate pe două coloane (excepție făcând prefețele și cele două postfețe). Această ediție cuprinde, alături de cărțile canonice, și cărțile care formează în Biserica Ortodoxă grupul adaosurilor „anaghinoscomena” sau „bune de citit”. Capitolele nu sunt precedate de titluri care să indice cuprinsul pericopelor, însă, sub raportul artei tipografice, *această primă Biblie românească* – operă de proporții considerabile, având 944 de pagini mari, a câte 59 de rânduri fiecare – *este o adevărată capodoperă pentru epoca în care a apărut*.

Ediția *princeps* a avut o importanță majoră pentru viața liturgică din secolul al XVII-lea și a constituit un monument de cultură pentru întreaga istorie a românilor. Profesorul Virgil Cândea consideră că *Biblia lui Șerban* a devenit un *textus receptus* de supremă autoritate în evoluția tipăriturilor noastre sacre, deoarece *absolut toate edițiile Bibliei în limba română, fie ele traduceri, fie revizuiți, se sprijină pe textul din 1688*. De asemenea, istoricul Nicolae Iorga o apreciază ca fiind „*cel dintâi document sigur de limbă literară stabilită pe înțelesul tuturor românilor și la înălțimea oricăror concepții generale omenești*”.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea aduce în prim plan o lipsă acută de Biblii, întrucât exemplarele tipărite la București în 1688 au fost insuficiente pentru nevoile preoților și ale credincioșilor români, iar unele s-au deteriorat ori au dispărut din diverse motive. De data aceasta, însă, centrul de interes pentru o nouă traducere a Sfintei Scripturi se mută în Ardeal, unde *Samuil Micu Clain*, reprezentant de seamă al Școlii Ardelene, a luat asupra sa responsabilitatea de a realiza o nouă traducere a Bibliei. Acesta a pregătit o nouă ediție a Sfintei Scripturi, cunoscută în istorie sub numele de *Biblia de la Blaj* sau *Biblia din 1795*. Învățătul ieromonah nu a făcut însă o nouă traducere, ci mai mult „*a îndreptat graiul Bibliei din 1688 și a corectat după Septuaginta, după Vulgata și după alte versiuni străine doar ceea ce a socotit că nu redă destul de bine ideile din textul original*” (Diacon profesor N.I. Nicolaescu). „Cuvântul înainte” al *Bibliei de la Blaj* ne prezintă câteva noțiuni introductive cu privire la canonul, integritatea, inspirația și infailibilitatea Sfintei Scripturi, iar apoi oferă cititorilor câteva noțiuni sumare de ermeneutică biblică. Dacă *Biblia lui Șerban* nu avea înscrise titlurile capitolelor, de data aceasta au fost inserate, pentru o mai bună urmărire a textului scripturistic.

Începutul secolului al XIX-lea, aparținând încă epocii fanariote, a reprezentat o perioadă dificilă pentru viața bisericească din Țara Românească și Moldova, așa încât nu s-a mai putut edita textul Sfintei Scripturi. Însă, spre sfârșitul acestei perioade, Biblia va fi din nou tipărită, dar de data aceasta în străinătate, la *Petersburg*, în anul 1819, fapt pentru care este cunoscută drept *Biblia de la Petersburg* sau *Biblia din 1819*. Pentru realizarea acestei ediții, Societatea Biblică Rusă s-a adresat mitropolitului *Gavriil Bănulescu-Bodoni* de la Chișinău, solicitându-i un text românesc pe care să-l tipărească. Mitropolitul a trimis cele două ediții ale Bibliei, cea de la București și cea de la Blaj, cu mențiunea că prima este mai sigură sub aspect confesional, iar cea de-a doua, în raport cu evoluția limbii.

La mijlocul secolului al XIX-lea apar alte două ediții ale Sfintei Scripturi. Astfel, o nouă ediție, numită *Biblia de la Buzău*, este tipărită în anul 1854 de episcopul *Filotei al*

Buzăului. Apariția acestei ediții era motivată mai ales de cererea stăruitoare din partea noilor Seminarii Teologice, care se înființaseră între timp la Iași (1803), Buzău (1836), Râmnicu-Vâlcea (1837) și Sibiu (1850). *O specificitate a ediției Bibliei de la Buzău o constituie faptul că textul fiecărei cărți sfinte este precedat de un „Cuvânt înainte”, în care sunt prezentate cititorului informații importante cu privire la autor, destinatari, scop, loc, dată, cuprins, motive și teme teologice regăsite în carte. O altă trăsătură a acestei ediții este împărțirea în capitole și versete, excepție făcând doar cartea necanonică IV Macabei.*

O altă ediție a Sfintei Scripturi, realizată aproape în paralel cu cea de la Buzău, este ***Biblia de la Sibiu***, din anii **1856-1858**, sau ***Biblia lui Șaguna***. Această ediție apare prin grija și cu binecuvântarea episcopului Andrei Șaguna, ridicat mai apoi la rang de mitropolit al Ardealului și prăznuit ca sfânt în Biserica Ortodoxă Română (din anul 2011). Prefața ierarhului, intitulată „Cunoștințe folositoare despre Sfânta Scriptură”, a fost calificată, din punct de vedere teologic, drept „un scurt și condensat tratat isagogic”; aceasta prezintă și o admirabilă pledoarie pentru limba Scripturii. Trebuie menționat, în mod special, modul în care Sfântul Ierarh Andrei Șaguna a înțeles identitatea limbii române în raport cu traducerea Sfintei Scripturi realizate până la el, dincolo de schimbările inevitabile ale limbii. Acesta spunea în prefața *Bibliei de la Sibiu*: „*Limba Bibliei pentru un popor numai o dată se poate face. Dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase și înțelese și dacă poporul a primit limba aceea, așa zicând în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de a mai face alta, ci numai a o reînnoi și îndrepta, așa cum o ar fi reînnoit și îndreptat traducătorul cel dintâi al Bibliei, de ar fi trăit până în vremile lor. Limba Bibliei nu este făcută, ci luată chiar din gura poporului; și așa traducătorul nu este decât un răsunet nu numai al limbii, ci și al simțirii și peste tot al chipului, al cugetării poporului [...]*”.

De traducerea și tipărirea Sfintei Scripturi în limba română începe să se ocupe, în perioada imediat următoare ediției *Bibliei de la Sibiu*, și ***Societatea Biblică Britanică***. Această organizație misionară, de origine și factură protestantă, a reușit să tipărească mai multe ediții ale Sfintei Scripturi în limba română, după cum urmează: 1871 (Nifon Bălășescu, F. Dubău și Gh. Erbiceanu); 1873 (William Mayer); Iași, 1874; București, 1893; Viena, 1905; București, 1906, 1908, 1909, 1911, 1912 (toate aceste ediții poartă semnătura profesorului doctor N. Nitzulescu), 1920, 1921, 1924 (D.I. Cornilescu), 1926, 1928, 1930, 1965, 1966, 1972, continuând până în prezent. *Toate aceste ediții în limba română ale Sfintei Scripturi nu s-au bucurat însă de binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din motive profesionale, întrucât multe dintre traduceri pe care le conțin au textul fragmentat sau cărți lipsă, iar în unele cazuri sunt făcute în așa manieră încât să sprijine teze străine Ortodoxiei.*

Secolul XX și începutul secolului XXI pot fi considerate drept perioada de maturitate a traducerilor românești. Astfel, revenind la edițiile Sfintei Scripturi care s-au bucurat de binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, menționăm apariția ***Ediției sinodale a Bibliei din 1914***. Această nouă ediție se sprijină pe textele

Bibliei de la Buzău și Bibliei de la Sibiu, aduse însă la zi, în acord cu evoluția limbii române. *La revizuirea ei au lucrat, în comisii succesive, 16 arhierei (episcopi și mitropoliți). Biblia din 1914 rămâne în duhul tradițional ortodox, fiind una dintre cele mai folosite ediții din secolul al XX-lea, datorită fidelității ei față de textul grecesc.*

În anul 1936 avea să apară o nouă ediție a Sfintei Scripturi, cunoscută sub numele de **Biblia din 1936** sau **Biblia lui Gala Galaction**. Aceasta avea pe foaia de titlu precizarea: „*Patriarhia Română – Institutul Biblic. Sfânta Scriptură tradusă după textul grecesc al Septuagintei confruntat cu cel ebraic [...]*”. Cei care s-au ocupat de elaborarea noii ediții a Bibliei au fost episcopul *Nicodim Munteanu* (viitorul patriarh) și preoții profesori *Gala Galaction* (Grigorie Pișculescu) și *Vasile Radu*. Ceea ce aducea nou ediția din 1936 era tocmai *raportarea și la textul ebraic, dar și la traducerile moderne ale Sfintei Scripturi, deși nu toate erau de sorginte ortodoxă.*

La scurt timp a urmat ediția **Bibliei din 1938** (Editura *Fundațiilor Regale*), folosind textul tradus de preoții profesori *Gala Galaction* și *Vasile Radu*, dar publicată la inițiativa Regelui Carol al II-lea. O altă ediție sinodală a fost **Biblia sau Sfânta Scriptură din 1944**, care a fost tradusă după textul grecesc al *Septuagintei* și a apărut la Editura *Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române*, cu binecuvântarea patriarhului *Nicodim Munteanu* (1939-1948) și a Sfântului Sinod. Oricum, și această ediție rămâne tot una „de probă”, ca și cea din anul 1936.

A doua jumătate a secolului al XX-lea marchează o *permanentă preocupare pentru diortosirea și reeditarea Bibliei sau Sfintei Scripturi în limba română*. Următoarea ediție sinodală a Sfintei Scripturi a fost cea inițiată de patriarhul *Justinian Marina* (1948-1977) și tipărită în anul 1968. În cuprinsul **Bibliei din 1968**, textul Vechiului Testament, în afară de *Psalmi* (reproduși după *Psaltirea* din 1957), a fost preluat din *Biblia de la 1936*, iar textul Noului Testament a fost cel editat în anul 1951. Deși prezenta un text revizuit de preotul *Ioan Găgiu*, profesorul *Teodor M. Popescu* și profesorul *Dumitru Radu*, ediția *Bibliei din 1968* a fost considerată, de asemenea, o versiune provizorie, până la definitivarea în limba română a textului Bibliei.

La puțin timp după ediția din anul 1968, apare, din nou la inițiativa și cu binecuvântarea patriarhului *Justinian*, ediția **Bibliei din 1975**. Deși era tipărită cu binecuvântarea Sfântului Sinod, nici aceasta nu a reprezentat o ediție definitivă, întrucât reproducea textul *Bibliei din 1968*, cu anumite revizuirii de traducere și îndreptări de cuvinte, realizate de preotul *Ioan Găgiu*.

După venirea la conducerea Bisericii a patriarhului *Iustin Moisescu* (1977-1986), s-a tipărit o nouă ediție a Bibliei, și anume **Biblia din 1982**. Ea reproducea întocmai textul Vechiului Testament din ediția *Bibliei din 1975*, pe când textul Noului Testament era preluat din ediția *Bibliei din 1979*, revizuit însă de preotul profesor *Constantin Cornițescu*, preotul *Ioan Mircea*, preotul profesor *Nicolae Petrescu* și preotul profesor *Dumitru Radu*.

Această frumoasă tradiție de tipărire a textului scripturistic a fost continuată în anul 1988, prin strădania patriarhului *Teoctist Arăpașu* (1986-2007), cu **Ediția jubiliară**

a Bibliei de la București (1688). Această ediție este o sarcină pe care patriarhul Teoctist a preluat-o de la înaintașul său, patriarhul *Iustin Moisescu*, și a dus-o la bun sfârșit cu o întreagă echipă de intelectuali, pe care patriarhul îi descrie drept „*un mănunchi de învățați și reputați cunoscători ai scrisului vechi bisericesc*”, între aceștia numărându-se profesorul *Ion Constantin Chițimia* și domnul *Mihai Moraru*, părintele *Dumitru Soare*, părintele *Sabin Verzan* și părintele *Constantin Drăgușin*. Această ediție jubiliară sublinia temeinic importanța pe care a avut-o *Biblia de la București (1688)* în dezvoltarea limbii române, în realizarea unității sale și în folosirea ei ca limbă bisericească.

Din 1988 încoace au mai apărut și alte ediții ale Sfintei Scripturi, tot cu binecuvântarea Sfântului Sinod, între care se remarcă în mod deosebit ***Ediția jubiliară din 2001***, purtând titlul: „***Sfânta Scriptură. Ediție jubiliară a Sfântului Sinod. Versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, sprijinit pe numeroase alte osteneli.*** A fost tipărită la București în 2001, pentru a marca trecerea în mileniul al III-lea al erei creștine. Este o ediție care are la bază textul *Septuagintei* și este revizuită conform normelor limbii române contemporane, conținând numeroase note și comentarii lămuritoare ale textului sfânt, precum și bogate introduceri la fiecare carte a Scripturii.

Pentru a marca momentul istoric al împlinirii a *320 de ani de la prima traducere integrală în limba română a Bibliei* (București – 1688) și a *500 de ani de la apariția Liturghierului lui Macarie* (Târgoviște, Mănăstirea Dealu – 1508, primul Liturghier tipărit pe teritoriul României și primul din lumea ortodoxă), Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea noastră, a hotărât ca **anul 2008 să fie dedicat Sfintei Scripturi și Sfintei Liturghii în Patriarhia Română**. Prin aceasta, s-a arătat prețuirea față de Sfânta Scriptură, în calitatea sa de Cuvânt al lui Dumnezeu păstrat și propovăduit de Biserică, dar și comemorarea celor care au trudit la traducerea și tipărirea Bibliei în limba română de-a lungul a peste trei veacuri. Între aceștia amintim cu prioritate pe domnitorul *Șerban Cantacuzino* (1678-1688), domnitorul *Constantin Brâncoveanu* (1688-1714), frații *Radu* și *Șerban Greceanu*, episcopul *Mitrofan al Hușilor*, ieromonahul *Samuil Micu Clain*, arhiereul *Varlaam Cuza*, domnitorul *Barbu Dimitrie Știrbei*, episcopul *Filotei al Buzăului*, sfântul mitropolit *Andrei Șaguna al Ardealului*, mitropolitul *Nicodim al Moldovei și Sucevei*, profesorii *Vasile Radu* și *Grigorie Pișculescu* (Gala Galaction) și, îndeosebi, pe patriarhii României care au încurajat și binecuvântat tipărirea Sfintei Scripturi: *Miron Cristea* (1925-1939), *Nicodim Munteanu* (1939-1948), *Justinian Marina* (1948-1977), *Iustin Moisescu* (1977-1986), *Teoctist Arăpașu* (1986-2007), dar și pe toți ceilalți ostenitori adormiți în Domnul, care au contribuit la traducerea și tipărirea Bibliei în limba română, spre folosul Bisericii noastre.

Anul 2008, ca *an jubiliar al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii*, ne-a chemat să acordăm *o atenție sporită fidelității față de textul original în traducerea românească a Sfintei Scripturi și a Sfintei Liturghii*, precum și nevoii de exprimare pe înțelesul poporului, evitând deopotrivă arhaismele neînțelese și neologismele greu de integrat în

cultul Bisericii. Cu alte cuvinte, întrucât baza cultului ortodox este Sfânta Scriptură, textul biblic trebuie să fie ușor de preluat în limbajul liturgic al cărților de cult. Această sincronizare sau concordanță presupune lucrare temeinică de echipă, formată din bibliști erudiți și cu profund simț liturgic, bisericesc, asumând ceea ce este valabil din trecut și îndreptând ceea ce este necesar în prezent. În acest sens, va fi mereu nevoie de ediții sinodale noi ale Bibliei în limba română și de ediții noi ale Sfintei Liturghii, pentru o concordanță între textul Sfintei Liturghii și textul Sfintei Scripturi, deoarece *scopul final al citirii Sfintei Scripturi și al participării la Sfânta Liturghie este mântuirea sau comuniunea omului cu Dumnezeu*. De asemenea, pentru înțelegerea mai profundă a Sfintei Scripturi este necesară și elaborarea unor instrumente ajutătoare de studiere a cărților sfinte, ca dicționare, comentarii și monografii biblice. Unele se află deja în curs de elaborare din încredințarea și cu binecuvântarea noastră.

Anul 2008 a reprezentat deopotrivă un bilanț și un nou început, o concluzie ce a chemat la o nouă deschidere, o concelebrare amplă care a invitat la o cooperare intensă, pentru o lucrare comună misionară și mântuitoare, știind că *„toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățatură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțelegerea cea întru dreptate, astfel ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit, bine pregătit pentru orice lucru bun”* (2 Timotei 3, 16).

În anul **2013**, la 325 de ani de la tipărirea ediției *princeps* a *Bibliei de la București*, a fost retipărită *ediția sinodală a Bibliei*, cea folosită în cărțile de cult (Apostol și Evanghelie), pentru a contribui la întărirea vieții spirituale și a unității bisericești, în contextul unei lumi marcate din ce în ce mai mult de secularizare și individualism.

Cu acel prilej, aminteam cuvintele părintelui profesor Dumitru Stăniloae – omagiat în mod special, prin declararea anului 2013 drept *„An comemorativ al Părintelui Dumitru Stăniloae în școlile de Teologie din Patriarhia Română”* – cu privire la rolul profetic îndeplinit de Sfânta Scriptură în istoria poporului român: *„Biblia a jucat un rol uriaș, rolul primordial în formarea spirituală a poporului român, de la începuturile lui, nu numai din 1688, de când o avem întreagă tipărită în românește. Dar de atunci a început să joace unul și mai mare. Și va juca unul tot mai mare, fără întrerupere, în toată istoria viitoare a neamului nostru. Căci Scriptura, odată gustată de un popor, întreține în sufletul lui o sete continuu neastâmpărată de a cunoaște pe Domnul, de a se apropia de El prin cunoașterea Lui, prin cunoașterea vocii Lui. Iar propovăduirea Bisericii trebuie să țină pasul cu această pururi nedeplin satisfăcută și pururi în creștere sete spirituală.”*

Toate aceste ediții ale Sfintei Scripturi în limba română urmăresc, în general, două scopuri principale: *redarea textului sfânt în limba română actuală și fidelitatea față de înțelesul lui original*. Dacă în 1688, cu mult înainte de Unirea Principatelor Române, tipărirea Bibliei românești a dezvoltat **conștiința unității de neam și limbă**, în secolele XIX, XX și XXI, apariția mai deasă a Bibliei românești a stimulat *dinamica adaptării traducerii la evoluția rapidă a limbii române*.

II. Noua ediție a *BIBLIEI* sau a *SFINTEI SCRIPTURI* (2018) apare la împlinirea a 100 de ani de la Marea Unire (1918-2018), respectiv la împlinirea a 370 de ani de la tipărirea *Noului Testament de la Bălgrad* (Alba-Iulia, 1648) și 330 de ani de la tipărirea *Bibliei lui Șerban* sau *Bibliei de la București* (1688)

În anul în care statul român modern își sărbătorește Centenarul [1918-2018], trebuie să subliniem în mod deosebit că *Marea Unire de la 1918 este și o împlinire a Bisericii Ortodoxe Române*, care, în toată istoria ei, a apărut *unitatea de credință* a românilor și, implicit, a cultivat conștiința *unității de neam*. „Românii – scria marele istoric Nicolae Iorga – au trăit într-o comunitate religioasă, care a avut drept consecință o comunitate culturală de cel puțin 300 de ani, și aceasta a produs în ceea ce privește sentimentul general de unitate românească cel mai mare efect.”

Biserica, prin predică și tipar, a cultivat cu stăruință în sufletele credincioșilor români conștiința că *au aceeași origine, ca neam, aceeași limbă neolatină și aceeași credință creștină*. Cu alte cuvinte, în cazul neamului nostru, *conștiința unității de credință s-a împletit întotdeauna cu cea a unității de neam sau, mai exact, unitatea de credință a întreținut, a cultivat și consolidat conștiința unității de neam*.

Prin predică și prin tipărirea cărților bisericești și difuzarea lor în toate provinciile locuite de români, mai cu seamă în Transilvania, unde se manifesta prozelitismul altor culte, Biserica Ortodoxă a vestit adevărul unității de neam și de credință, astfel încât românii de pe ambele părți ale Carpaților au fost convinși că „sunt de o limbă și de o lege”, „de un neam și de o credință”. Tipăriturile bisericești se adresau tuturor românilor („rodului nostru românesc”, „neamului nostru românesc”), întărind **conștiința unității de neam a fraților despărțiți de granițe nefirești**, ajutându-i, totodată, pe cei care se aflau sub stăpâniri străine să își păstreze credința creștină ortodoxă.

Graiul și străvechiul scris românesc au fost principalii vectori ai ideii de unitate de neam. În acest sens, cartea bisericească tipărită „pre limba poporului”, pe lângă rostul său cultural, teologic și pastoral a slujit foarte bine la făurirea, întărirea și păstrarea unei astfel de idei. Să ne aducem aminte că în zorii tiparului la români, fie că ieșea din teascurile tipografiilor bisericești de la Dealu (Târgoviște), București, Râmnic, Iași, Neamț, Sibiu, Brașov sau Bălgrad (azi Alba-Iulia), cartea a circulat în toate regiunile locuite de români. Acest fapt a întărit în timp convingerea poporului că munteanul, moldoveanul și transilvăneanul sunt frați, după cum scria și cronicarul muntean Constantin Cantacuzino, stolnicul, că aceștia „tot dintr-o fântână au izvorât și cură”.

Tot anul acesta, 2018, declarat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române drept „*An omagial al unității de credință și de neam*” și „*An comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918*”, se împlinesc **370 de ani de la tipărirea Noului Testament de la Bălgrad** (Alba-Iulia, 1648), reprezentând *prima ediție în limba română a acestei cărți biblice*, respectiv **330 de ani de la tipărirea Bibliei lui Șerban sau Bibliei de la București**, prima traducere integrală a Sfintei Scripturi în limba română (București, 1688).

III. *CATEDRALA NAȚIONALĂ* sau *CATEDRALA MÂNTUIRII NEAMULUI* – simbol al unității sufletești a întregului neam românesc – *cuvânt construit în simbol*

În anul 2018, marele deziderat al românilor de pretutindeni de-a avea o Catedrală Națională în capitala țării, la București, a devenit, cu ajutorul Sfintei Treimi, realitate.

Necesitatea construirii acestei biserici s-a constatat de foarte multă vreme. Prima luare de poziție privind necesitatea unei catedrale a fost în anii imediat următori Războiului de Independență (1877), când Ioan Slavici și Mihai Eminescu au scris în presă că este nevoie de o catedrală în care să fie pomeniți eroii din acest război, din 1877-1878. Apoi în anul 1884, regele Carol I, care și-a dat seama de necesitatea unei catedrale mai încăpătoare și, de aceea, în 1884 a emis un decret lege privind *biserica catedrală din București*. Această lege nu a fost niciodată abrogată, doar că a fost pusă în aplicare la 126 de ani de la emiterea ei. Poziția regelui Carol I a fost reafirmată de către regele Ferdinand, la doi ani după Unirea cea mare de la Alba-Iulia, adică în 1920. În acel context, de după Primul Război Mondial și după Marea Unire de la Alba-Iulia, din 1918, s-a numit *Catedrala Mântuirii Neamului*, acest nume fiind, de fapt, o manifestare de recunoștință sau de mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru izbăvirea neamului românesc de asuprire și înstrăinare. Mântuirea în expresia „*Catedrala Mântuirii Neamului*” nu se referă la mântuirea ontologică a omului în Hristos, pentru că această mântuire nu depinde de locul unde este amplasată o biserică ortodoxă. Mai precis, când vorbim de „*Catedrala Mântuirii Neamului*” ne referim la izbăvirea poporului de dominație străină și dobândirea libertății de-a trăi în comuniune națională exprimată mai ales în unirea tuturor provinciilor românești într-un singur Stat național. Aceasta era, în mod constant, gândirea patriarhului Miron Cristea (1868-1939) și a contemporanilor săi care doreau o Catedrală nouă, dedicată eroilor poporului român.

Păstrăm și în prezent acest nume de *Catedrala Mântuirii Neamului*, pentru că el a devenit deja tradițional, însemnând, mai precis, o *Catedrală Națională*. În *Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (art. 5, alin. 2) se spune că „*Biserica Ortodoxă Română este națională și majoritară potrivit vechimii apostolice, tradiției, numărului de credincioși și contribuției sale deosebite la viața și cultura poporului român*”.

În unele țări din lume, catedrala din orașul capitală a țării, chiar dacă acesta nu este cel mai mare oraș al țării, se numește *Catedrală Națională*. De pildă, „National Cathedral” din Washington, deși nu se află în cel mai mare oraș al Statelor Unite ale Americii, totuși ea este numită *Catedrala Națională*, întrucât în această Catedrală au loc ceremonii cu valoare de simbol național.

În rezumat, putem spune că *noua Catedrală Națională, Catedrala Mântuirii Neamului este o catedrală-simbol al recunoștinței poporului român pentru eliberarea sau izbăvirea lui de mari încercări și simbol al dorinței lui de comuniune fraternă în Hristos, de unitate.*

Catedrala Mântuirii Neamului are ca prim hram „Înălțarea Domnului”. Deci, Hristos Cel Răstignit, Înviat și Înălțat la cer este ocrotitorul *Catedralei Mântuirii Neamului*, iar această Catedrală va fi și **catedrala eroilor neamului din toate timpurile**, deoarece sărbătoarea Înălțării Domnului la cer este și ziua de pomenire a eroilor. Cel de-al doilea hram care a fost ales pentru Catedrală este „Sfântul Apostol Andrei”, datorită evlaviei pe care o au credincioșii ortodocși români față de Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, încreștinătorul românilor și Ocrotitorul României.

***

În acest context aniversar, când se împlinesc 100 de ani de la Marea Unire de la Alba Iulia (1918-2018), 370 de ani de la tipărirea Noului Testament de la Bălgrad (Alba Iulia, 1648) și 330 de ani de la tipărirea Bibliei lui Șerban sau Bibliei de la București (1688), an centenar în care noua Catedrală Națională, Catedrala Mântuirii Neamului va fi sfințită, binecuvântăm, cu multă bucurie, publicarea unei noi ediții sinodale a Sfintei Scripturi la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

Versiunea de față are la bază textul ediției din anul 2008, însă vine cu o noutate absolut necesară, anume ea cuprinde *introduceri la cărțile biblice*, care au fost preluate din ediția jubiliară a Sfântului Sinod a Bibliei (2001). Totodată, *pe coperta IV a Bibliei a fost redat în folio auriu noua Catedrală Națională, Catedrala Mântuirii Neamului*, simbol al unității de credință și de neam, *lăcaș de cult dedicat comemorării eroilor poporului român din toate timpurile*.

Aducem astfel un cald prinos de recunoștință tuturor celor ce de-a lungul vremii s-au ostenit cu îngrijirea și răspândirea prin tipar a Cuvântului celui veșnic și mântuitor al lui Dumnezeu, ca lucrare misionară de căpetenie a Bisericii, tuturor făuritorilor Marii Uniri și ctitorilor *Catedralei Mântuirii Neamului* cu hramurile „Înălțarea Domnului” și „Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, Ocrotitorul României”.

† DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CUVÂNT LĂMURITOR

asupra

BIBLIEI sau a SFINTEI SCRIPTURI

Prolog. *Biblia e Cartea care cuprinde „cărțile”. Biblia, așadar, e Biblioteca; Biblioteca prin excelență, singură și singulară în dumnezeiasca ei omenitate. Orice bibliotecă din lume poate conține cuvinte despre Dumnezeu; Biblia e însăși rostirea lui Dumnezeu, anume pentru oameni și prin oameni. Inspirată de Duhul Sfânt, ea e Cartea devenită cărți.*

Cu omul adamic Creatorul vorbea într-un singur limbaj; omul căzut n-a mai înțeles graiul îngerilor, și-ntru târziu s-a pomenit Moise că tocmai pe el, un bâlbâit, îl trimite Dumnezeu să le grăiască oamenilor cuvintele Sale.

– Cum o voi face, Doamne, de vreme ce sunt gângav?

– Tu, într-adevăr, ești, dar Aaron, fratele tău, nu e. Eu îți voi spune ție, tu îi vei spune lui, el le va spune oamenilor, și astfel tu vei fi pentru el ceea ce sunt Eu pentru tine (cf. Ieșirea 4, 10-16).

Cuvântul devenise cuvinte, teologia se făcuse filologie.

A mai trecut o vreme, Moise a mai primit o poruncă:

– Apucă-te și scrie totul într-o carte! (cf. Ieșirea 17, 14)

Și el a scris totul într-o carte. De aici, lungă și dramatica istorie a textului biblic, cu autori sacri sau profani, cu limbi originale sau derivate, cu graiuri uitate sau stâl-cite, cu traduceri mai bune sau mai puțin bune, cu copiști atenți sau osteniți, cu tomuri, codici și colecții vrăfuite, cu studii și cercetări savante, cu evaluări semantice și ediții critice..., totul, în ultimă instanță, merit să-i redea filologiei transparența teologică prin care cuvintele redevin Cuvânt.

Așa stă Biblia în fața cititorului: ca o prescură care poate să rămână pâine dospită, poate deveni anafură sau se poate transfigura în Trup euharistic. Trepte de pătrundere, trepte de cunoaștere; trepte de cunoaștere, trepte de inițiere; trepte de inițiere, trepte de sfințenie: „chiar dacă L-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem [astfel]“ (2 Corinteni 5, 16).

Prin urmare, cititorule, dacă vei deschide Cartea din simplă curiozitate sau deprindere, spre a-ți împlini nevoia de a ști, și dacă ai străbătut-o ca pe un simplu produs cultural, fii sigur că n-o vei uita. Dacă ai zăbovit asupra-i cu un oarecare interes lingvistic, vei fi aflat că în ebraică și în greaca veche sunt semănite cuvinte,

fraze și denumiri eterogene, împrumutate din spații culturale cu care s-a învecinat cel al autorilor biblici sau din altele pe care nici ei și nici părinții lor nu le-au știut. Dacă ai citit-o numai ca pe o operă literară, iată că ai gustat belșug de genuri și specii, poezie lirică și epică, istoriografie, legislație, imnuri sacre și sapiențiale, pagini profetice și apocaliptice, proze scurte și nuclee de roman, scenariu dramatice și eseuri filosofice, sentințe aforistice și incantații prozodice... Dacă ai cercetat-o cu un ochi critic necruțător, vei fi descoperit și ceea ce, în fapt, cauți: naivități, inadvertențe, lacune, supra-puneri, distorsiuni, interpolări, paralelisme și multe alte metehne care te vor sminti în măsura în care te vei opri la ele.

Dacă, pentru nevoia de **a înțelege**, o vei cerceta a doua și a treia oară, mai cu de-amănuntul, cu-ncetinel și reveniri, dacă-ți vei pune gândul pe textul din față și pe cele paralele, însemnate alături, atunci cugetul tău va fi în stare să pipăie înțelesurile din spatele cuvintelor, să pătrundă în luminișurile alegorice ale întâmplărilor, să deslușească de ce jertfa lui Avraam, de pildă, s-a petrecut ca fapt istoric la vremea ei (cf. Facerea 22, 1-18), dar „și-n prefigurare“ (Evrei 11, 19) pentru vremile din urmă. În același timp, reliefurile noilor tale lecturi îți vor deschide calea de acces către întreaga cultură europeană, în tot ce a creat ea mai înalt și mai frumos de-a lungul ultimului mileniu.

Dar dacă, pentru nevoia de **a cunoaște**, te vei deprinde s-o citești nu atât pe dinafară, cât mai ales pe dinlăuntru, dacă sufletul ți se va aprinde în văpaia celor ce se întraripează cu dumnezeiescul dor, atunci dorul acesta îți va descoperi că, de vreme ce toate cărțile acestei Cărți au fost scrise de dragul unui singur personaj, Iisus Hristos, prevestindu-L și vestindu-L, și de vreme ce Iisus Hristos a venit în lume de dragul unei singure făpturi, omul, înseamnă că toată Cartea se îndreaptă spre o singură ființă, care ești tu, cititorule. Dacă o ocoleai, ar fi fost să treci pe-alături de propria ta viață; dar fiindcă ți-ai asumat-o, a fost să te descoperi pe tine sieți. Acum, ajutat de Sfinții Părinți ai Bisericii, vei pătrunde în adevărurile de credință și în sensurile adânci ale Scripturii, adică în lumina lecturii ei duhovnicești, singura care te ridică deasupra lui **a ști** și deasupra lui **a înțelege**, anume în văzduhul lui **a cunoaște**, acolo unde cuvintele redevin Cuvânt și eternitatea te îmbie la Viață; căci „viața veșnică aceasta este: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis“ (Ioan 17, 3).

Odată ajuns aici, nu-ți mai rămâne decât Bucuria.

Canonul biblic. Biblia, în întregul ei, se alcătuește din două mari secțiuni: **Vechiul Testament**, care cuprinde istoria mântuirii neamului omenesc de la facerea lumii până spre secolul al II-lea î.d.Hr.; **Noul Testament**, care cuprinde viața și învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, istoria primelor șase decenii ale creștinismului și istoria mântuirii universale în perspectivă eshatologică.

Totalitatea cărților cuprinse în Sfânta Scriptură constituie „canonul“ biblic. Cuvântul vine de la grecescul **kanón**, care înseamnă „normă“, „regulă“, „principiu

director“. Așadar, o carte canonică este investită cu autoritate normativă în materie de credință; conținutul ei dogmatic devine obligatoriu. Această asociere între cuvântul „canon“ și „Sfânta Scriptură“ ca tezaur al credinței a fost făcută mai întâi de Origen (secolul al III-lea d.Hr.) și dusă mai departe de către Sfinții Părinți ai Bisericii.

Pe de altă parte, cuvântul „Biblie“ vine de la grecescul **biblíon** (cu genitivul **biblíou**), care la început a însemnat „hârtie (sau orice material) de scris“, apoi și-a generalizat înțelesul, ajungând să însemne „carte“. Limba latină însă a preluat pluralul substantivului: **biblia** și a făcut din el singularul **biblia** (cu genitivul **bibliae**), mutând și accentul pe prima silabă. Aceasta s-a întâmplat tot în vremea lui Origen, dar a devenit un bun comun în secolul următor, mai ales de când Sfântul Ioan Gură de Aur a afirmat că „Biblia este o adunare de multe cărți care, toate la un loc, alcătuiesc una singură“. Să nu se creadă însă că circulația acestui cuvânt a început odată cu Origen. Cu nouă secole înainte, profetul Daniel vorbea de „cărțile“ profetice de dinaintea lui (cf. Daniel 9, 2), iar în prima carte a Macabeilor se face pomenire de „cărțile cele sfinte“ pe care israeliții le aveau în mâini și cu care se mângâiau la vreme de necaz (cf. 1 Macabei 12, 9).

Paralel cu termenul „Biblie“ a circulat și acela de „Scripturi“ sau „Scriptură“. Epoca Vechiului Testament cunoștea trei categorii de cărți sfinte: [a] „Legea“ (Tora), care desemna „Pentateuhul“ sau Cele cinci Cărți ale lui Moise; denumirea provenea de la Legea pe care Dumnezeu i-a încredințat-o lui Moise, însemnată pe cele două table, pe Muntele Sinai, și care constituia nucleul întregii opere (cf. Ieșirea 20, 2-17); i se mai spunea „Legea lui Moise“ sau, mai târziu, chiar după numele autorului: „Moise“ (Luca 16, 29); [b] „Profeții“, prin care se înțelegeau cărțile profetice; [c] „Scripturile“, denumire pentru celelalte categorii de scrieri ale Vechiului Testament: istorice, poetice și sapiențiale.

Cu toate acestea, împărțirea avea un caracter foarte general, una și aceeași referință putând trimite la o categorie sau alta; delimitări mai limpezi s-au făcut de-a lungul vremii, pe măsură ce se alcătui canonul. În Noul Testament, cărțile celui Vechi sunt întâlnite sub numele de „Scriptură“ (cf. Luca 4, 21) (deși citatul e din cartea profetică a lui Isaia), „Scripturile“ (ca în Matei 21, 42) sau „Sfintele Scripturi“ (cf. Romani 1, 2; 2 Timotei 3, 15). În timp, cuvintele grecești **gramma** și **grafé** = „scriere“ au fost preluate de limba latină prin termenul **scriptura** = „scriere“, dar cu același înțeles generic ca al lui **biblia**, ceea ce înseamnă că e corect să se spună: **Biblia sau Sfânta Scriptură**.

Revenind la canonul biblic, este evident că a investi sau a nu investi o carte cu autoritate normativă este un act în parte omenesc, dar el presupune în fapt existența cărții, respectiv, a cărților.

Acestea însă, în foarte multe cazuri, au fost precedate de o literatură orală, pe care au preluat-o selectiv și au consemnat-o în genuri distincte sau amestecate. E sigur că Moise, întâiul autor biblic, a relatat evenimentele de dinaintea sa nu numai pe baza unor documente scrise, ci și pe aceea a unor tradiții orale, care se transmiteau din generație în generație. Tot atât de sigur este că evangheliștii (mai ales cei ce n-au fost ucenici direcți ai Mântuitorului, adică Marcu și Luca) și-au alcătuit scrierile preluând

istorisirile care circulau prin viu grai. Oralitatea însă presupunea sacralitate, ceea ce făcea ca aceste scrieri să aibă o descendență foarte riguroasă, controlată de sentimentul și certitudinea că ele nu relatează simple fapte omenești, ci evenimente pe care Dumnezeu le-a provocat sau în care S-a implicat direct și personal. Ele erau recitate public în împrejurări solemne și deseori se constituiau în imnuri liturgice. Așadar, în momentul în care autorii sacri le consemnau în scris, ele aveau deja investirea unor texte revelate care se integrau în structura unei scrieri de inspirație dumnezeiască. Asistența divină acoperea astfel atât fragmentele vechi-orale cât și pe cele nou-scrise, ceea ce înseamnă că atât Tradiția care a precedat și cea care a succedat Scriptura cât și Scriptura propriu-zisă poartă atributele însuflării supranaturale, a acelei înrâuriri transcendente care-l făcea pe autor să asculte de chemarea lui Dumnezeu, să selecteze ceea ce era de selectat din predania orală, să-și redacteze textul în concordanță cu revelația divină – dar și cu natura propriei sale personalități – și să fie sigur că în nimic din ceea ce scrie nu greșește. Din acest punct de vedere, „toată Scriptura este însuflată de Dumnezeu“ (2 Timotei 3, 16), dar termenul de referință „toată“ nu a avut întotdeauna același conținut. A fost nevoie de secole până când autoritatea rabinică mai întâi și autoritatea Bisericii mai apoi să decidă care anume din cărțile Vechiului și Noului Testament poartă în ele atributul inspirației dumnezeiești și pot fi incluse în ceea ce se cheamă „canonul biblic“.

La capătul tuturor acestor cernereri și discerneri, s-a putut stabili ca **Vechiul Testament să conțină 39 de cărți canonice**, recunoscute ca atare de către tradiția iudaică, pe de-o parte, și de Biserica Ortodoxă, pe de alta. Acestea **li se adaugă alte 14 cărți, pe care ambele tradiții le consideră doar „bune de citit“**, adică ziditoare de suflet, conținutul lor nefiind obligatoriu pentru actul de credință în sine. Numele tuturor cărților canonice și necanonice ale Vechiului Testament se află înscrise în „Cuprinsul“ ediției de față.

Reținem însă și faptul că Biserica Romano-Catolică recunoaște în Vechiul Testament 56 de cărți canonice, adică pe cele 39 canonice și pe cele 14 necanonice ale Bisericii Ortodoxe, cărora le adaugă 3 titluri. Detaliile acestei probleme rămân, desigur, în seama specialiștilor, dar se cuvine menționată nuanța că teologii romano-catolici le numesc „protocanonice“ pe cele 39, ca primite de la început în canon (secolul al IV-lea), și „deuterocanonice“ pe celelalte, ca acceptate în canon mult mai târziu, prin Conciliul Tridentin (secolul al XVI-lea).

La rândul lor, protestanții le recunosc pe cele 39 drept canonice, dar pe cele „bune de citit“ le numesc „apocrife“, denumire sub care ortodocșii cataloghează numai acele scrieri pseudo-biblice pe care Biserica le-a respins constant din structura canonului biblic.

Cât despre **Noul Testament, el cuprinde 27 de cărți canonice**, recunoscute ca atare încă din secolul al IV-lea (Sinodul local din Laodiceea, anul 360) și secolul al VIII-lea (Sinodul al VII-lea Ecumenic, anul 787) și rămase astfel în conștiința și practica Bisericilor Ortodoxe și ale celei Romano-Catolice.

Istoria textului biblic. *Dacă admitem că toți autorii Bibliei au fost teologi („cuvântători de Dumnezeu“), e bine de amintit că, prin rostire, teologia lor a devenit filologie. De aici, anevoiosul nostru drum, prin secole și milenii, efortul de a străbate straturile filologice spre a ajunge din nou la teologie. Aceasta este o misiune care le revine îndeosebi teologilor bibliști. Ei căutând, descoperind și studiind manuscrise, alcătuiesc ediții critice, traduc sau revizuiesc, compară și comentează. E drumul pe care cititorul obișnuit al Bibliei, ținând în mână cartea în forma ei definitivată, nu-l cunoaște.*

Dacă Noul Testament nu ridică probleme textuale majore, textul Vechiului Testament, în schimb, e și astăzi obiectul unor diferențe de opinii și opțiuni, conturate de-a lungul timpului și răspândite pe arii foarte largi, în funcție mai ales de apartenențele profesionale. Cu foarte puține excepții, cărțile Vechiului Testament au fost scrise în limba ebraică, pe durata a douăsprezece secole (se estimează că anul 1250 î.d.H. este acela în care Moise a primit tablele Legii pe Muntele Sinai). Cărțile au fost scrise, desigur, în principal pentru evrei. Aceștia însă s-au dispersat, cu timpul, marea lor majoritate alcătuind ceea ce se numește „diaspora“ (împrăștiere). Fatalmente, cei din diaspora și-au pierdut limba maternă. Dar nu numai ei; odată cu întoarcerea din captivitatea babilonică (538 î.d.Hr.), nici măcar cei din Palestina nu mai vorbeau ebraica, aceasta fiind înlocuită cu dialectul aramaic (în care a vorbit și Mântuitorul). Pe de altă parte, formarea vastului imperiu al lui Alexandru cel Mare a inaugurat epoca elenistică, în care greaca devenise limbă oficială.

*Așa se face că, în cea de-a doua jumătate a secolului III î.d.Hr., Ptolemeu al II-lea Filadelful a patronat și finanțat traducerea Bibliei în limba greacă. Aceasta a fost făcută în orașul Alexandria de către 72 de învățați evrei, aduși din Palestina (câte șase din fiecare trib), fapt pentru care noua versiune a fost numită **Septuaginta**. După tradiție, cei 72 au lucrat separat, inspirați de Duhul Sfânt, versiunile lor dovedindu-se în final identice. Septuaginta a căpătat astfel o mare autoritate, fiind considerată drept al doilea original al Vechiului Testament; deși Sfinții Evangheliști și Sfântul Apostol Pavel cunoșteau ebraica, au preferat să citeze din Septuaginta; pe baza ei s-a răspândit creștinismul primelor secole în Asia Mică și în toată aria Mediteranei. Nu e de mirare deci că Septuaginta a devenit **textus receptus** (textul revelat) al întregului Răsărit european, definit mai târziu ca Ortodoxie.*

*Cu peste șase sute de ani mai târziu, în secolul al IV-lea d.Hr., Fericitul Ieronim avea să traducă Biblia în limba latină, pentru creștinătatea occidentală, versiune cunoscută sub numele de **Vulgata**. Cele mai multe dintre cărțile Vechiului Testament (începând cu Psalmii) au fost traduse mai întâi după Septuaginta, apoi după Textul Ebraic. Controversată, chiar de la început, de către contemporanii lui Ieronim (printre care și Fericitul Augustin), Vulgatei i-au trebuit nu mai puțin de douăsprezece secole până să devină **textus receptus** al Bisericii Catolice, decretată astfel de către Papa Clement al VIII-lea în 1592 și rămasă ca atare până astăzi.*

Ce s-a întâmplat cu Versiunea Ebraică? Ea a continuat să fie citită în sinagogă, dar a rămas mai mult pe seama rabinilor și a altor învățați, circulația ei fiind tot

mai restrânsă. A mai intervenit o dificultate: după cum se știe, alfabetul ebraic era alcătuit numai din consoane. Pentru pronunțarea corectă a unui cuvânt, vocalele erau intercalate de cititorul însuși, iar aceasta se făcea prin recurs la tradiția orală transmisă de la dascăl la învățăcel. Cu vremea însă, această tradiție s-a tot subțiat, așa încât noile generații nu mai erau sigure, de pildă, dacă cuvântul **zkhr** din Deuteronomul 25, 19 trebuie citit **zekher** = „amintire“, „pomenire“, sau **zakhar** = „bărbat“. Încă din secolul al IV-lea Fericitul Ieronim nota că dacă cele trei consoane **db** se citesc **dabar**, ele înseamnă „cuvânt“; dar dacă se citesc **deber**, înseamnă „ciumă“. (Spre analogie, asocierea vocalelor cu consoanele **crt** ar da în limba română variante precum: cart, cartă, carte, curte, ceartă, carat, acaret, cirtă, cort, [a] certa, curat[ă], cerat[ă], cerut[ă] etc.) Astfel s-a născut nevoia de a se inventa semnele vocalice care să fie intercalate în sistemul consonantic, operă întreprinsă de către masoreți (de la ebraicul **masora** = tradiție) în secolele VIII-X d.Hr.; ultima versiune, realizată în jurul anului 900 de către Ben Așer și Ben Neftali, a primit aprobarea autorităților rabinice și s-a constituit în ceea ce se cheamă, până astăzi, **Textul Masoretic** al Vechiului Testament. El stă la baza traducerilor moderne, devenind astfel echivalentul unui **textus receptus** pentru creștinătatea protestantă. Dar nu numai pentru ea; supusă unor îndelungate și severe examene critice textuale, Vulgata și-a pierdut mult din autoritatea inițială, așa încât chiar traducătorii catolici, unii dintre ei foarte valoroși, s-au întemeiat pe Textul Masoretic.

Desigur, disputa dintre ebraiști și eleniști nu se va isprăvi niciodată, fiecare tabără avansând argumente prin care caută să demonstreze că limba cultivată de ea este mai bogată, mai nuanțată, mai capabilă să exprime Cuvântul lui Dumnezeu. Ca de obicei, adevărul e undeva la mijloc, dar nu aceasta e problema cea mai importantă, ci aceea a diferențelor textuale. Dacă cele două principale versiuni biblice s-au produs în Răsărit (Septuaginta, în Alexandria Egiptului; Textul Masoretic, în Tiberiada Palestinei), tot aici, în Răsărit, s-au produs și confruntările, iar acestea s-au consumat în contextul mai larg al confruntărilor dintre iudaism și creștinism. Creștinii au băgat de seamă că textele masoretice prezintă unele deosebiri, mai ales în textele profețiilor mesianice, care nu puteau fi puse doar pe seama unor rațiuni filologice. Iată un singur exemplu, extras din **Deuteronomul 8, 3**:

SEPTUAGINTA: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu.“

TEXTUL MASORETIC: „Nu numai cu pâine trăiește omul, ci cu tot ceea ce iese din gura lui Dumnezeu.“

Deși, aparent, cele două versiuni sunt foarte apropiate și pot genera exegeze asemănătoare, totuși e lesne de observat că din Textul Masoretic lipsește termenul „cuvântul“ (în grecește **rhéma** = „cuvânt“ ca mijloc de comunicare, înrudit semantic cu **lógos** = „cuvânt“ ca rațiune divină și rostire creatoare). Or, prezența acestui termen

poate duce mai ușor la suita: **rhéma** – **lógos** – Logosul Întrupat – Iisus Hristos, ceea ce implică o exegeză hristologică foarte clară.

E ușor de înțeles, așadar, de ce creștinii, mai ales cei din Răsărit, au devenit circumspecți față de Versiunea Masoretică, întărindu-și opțiunea pentru Septuaginta. Dar nu numai ei; încă din secolul IV, după ce Ieronim a început să traducă Vulgata din ebraică, Fericitul Augustin îl suspecta că nu crede în caracterul revelat al Septuagintei. În zilele noastre intervine și istoria însăși a textului: față de Versiunea Masoretică (începutul secolului al X-lea d.Hr.), Septuaginta (a doua jumătate a secolului al III-lea î.d.Hr.) e mai veche cu aproape 12 secole; textul Septuagintei a fost stabilit de învățați evrei cu mult înaintea ivirii creștinismului, deci fără putința unor partizanate polemice; actualele traduceri occidentale au la bază manuscrise masoretice din secolele VIII-X, pe când cei mai vechi codici ai Septuagintei datează din secolul IV (**Vaticanus**) și chiar III (**Freer**), deci la distanță de cel puțin o jumătate de mileniu. Dacă s-a constatat că masoreții, din rațiuni de teologie iudaică, au operat intervenții deliberate într-o seamă de texte, nu e mai puțin adevărat că diferențele – mai mult decât notabile – dintre cele două versiuni se extind pe arii din care orice intenție polemică este exclusă. Se pare că, în această privință, descoperirea (în 1947) și studierea manuscriselor de la Qumran oferă noutăți mai mult decât surprinzătoare. Cercetări recente ale unor bibliști occidentali – atât catolici cât și protestanți – arată că texte vechitamentare contemporane cu Versiunea Alexandrină (secolul al III-lea î.d.Hr.) sunt mult mai apropiate de aceasta decât de cea Masoretică, ceea ce acreditează ideea că Septuaginta a fost tradusă după un original ebraic care s-a pierdut și pe care masoreții nu l-au avut sub ochi. Aceasta ar însemna că:

1. masoreții sunt mult mai puțin culpabili decât s-a crezut;
2. în fapt, autorii nouotestamentari citau nu după textul grecesc al Septuagintei, ci după originalul care stătuse la baza acesteia;
3. autoritatea Septuagintei reintră în actualitate. De altfel, încă din vechime, autoritatea ei era atestată și de mediile intelectuale necreștine: în deceniile secolului I d.Hr., atât filosoful Filon de Alexandria, cât și istoricul Iosif Flaviu, învățați evrei preferau să citeze din Septuaginta, versiune pentru care aveau o prețuire atât de înaltă, încât declarau (mai ales primul) că aceasta este versiunea inspirată a Scripturii.

În ceea ce privește Noul Testament, cele 27 de cărți ale sale au fost scrise în limba greacă, cu excepția Evangheliei după Matei, care a fost redactată mai întâi în aramaică (versiune care însă nu a ajuns până la noi) și rescrisă, de către același autor, în greacă.

Dată fiind iuțeala cu care se răspândea creștinismul, e lesne de imaginat și repeziciunea cu care manuscrisele autografe erau copiate în zeci și sute de exemplare destinate folosirii în aria, din ce în ce mai largă, a comunităților creștine. Așa se explică faptul că o bună parte dintre ele au înfruntat secolele și că până în zilele noastre au ajuns nu mai puțin de 2.500 de manuscrise, dintre care 167 cuprind **Noul Testament** în întregime. Desigur, originalele nu ni s-au păstrat, dar codici precum **Sinaiticus** (secolul al IV-lea), **Vaticanus** (secolul al IV-lea), **Alexandrinus** (secolul al V-lea), **Parisiensis**

(secolul al V-lea), **Freesianus** (secolele IV-V), ca să le cităm doar pe cele mai importante, se constituie în tot atâtea mărturii asupra vechimii textelor noutestamentare. De aici, și imensele posibilități ale filologilor biblici de a alcătui ediții critice tot mai bune și mai utile, pe care să le pună la îndemâna traducătorilor. Evoluția acestor ediții, pe de-o parte, și evoluția fiecărei limbi naționale, pe de alta, sunt principalele rațiuni pentru care Biblia se cere tradusă – sau cel puțin revizuită – periodic, spre folosul și desfătarea cititorilor ei.

Sistemul referențial. Orientarea în textele Sfintei Scripturi, precum și citarea acestora se fac cu ajutorul sistemului referențial, adică al cifrelor care individualizează o anumită porțiune de text și o pun în legătură cu cele înrudite. Unitățile acestui sistem sunt **capitolul** și **versetul**; cifrele de referință se numesc și „trimiteri“.

El a luat naștere în primele patru decenii ale secolului al XIII-lea, mulțumită cardinalului Ștefan Langton, care, pe la 1205, a început împărțirea textului Vulgatei în capitole; opera sa a fost isprăvită în jurul anului 1240 de către călugărul dominican Hugues de Saint Glef.

Împărțirea în versete a fost făcută de tipograful parizian Robert Ștefan; textul a apărut astfel, pentru prima oară, în ediția greco-latină din 1551 a **Noului Testament**, iar pentru a doua oară, în ediția din 1555 a **Bibliei latine integrale**.

Cade-se a se reține însă că versetul (ca și capitolul, de altfel) e doar o unitate convențională, iar nu o unitate dogmatică în sine; el nu se constituie într-un univers închis, ci, dimpotrivă, într-unul cu foarte multe ferestre către marele univers al **Sfintei Scripturi**. Adevărata lectură și dreapta tâlcuire a **Bibliei** se fac numai prin relația text-context, adică citind și gândind textul (versetul) în funcție de ceea ce se afirmă înainte și după el, ca și în funcție de legăturile lui cu texte asemănătoare scrise în alte perioade de timp. În această privință, nicidecum partea nu poate fi despărțită de întreg.